

MŰHELY

Mi újság a régió szociológiai gondolkodásában?

Előszó

1998 ősze óta a *Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézete* (új nevünkön *Teleki László Intézet Közép-Európai Tanulmányok Központja*) olyan kutatási szerkezetet hozott létre, melyben az egyes munkatársak különböző projekteket indíthattak el, illetve korábbi kutatásaikat egy-egy nagyobb téma keretében kellett elképzelniük. 1999 nyarán, a *Regio* új profiljának kialakítása közben támadt az az ötletünk, hogy ezeket a projekteket több-kevesebb rendszerességgel a folyóirat hasábjain is bemutatjuk. Mivel a folyóiratokban közölt „kész” tanulmányok Magyarországon általában ritkán gerjesztenek szakmai vitákat, illetve e viták eredményei csak olykor-olykor vezetnek a cikkek átdolgozásához, arra gondoltunk, hogy mind a szakmai közélet, mind a kutatások szempontjából gyümölcsöző lehet a projektek hipotéziseinek és részeredményeinek publikálása, melyet terveink szerint valóságos és érdemi vita követhet majd.

Az első bemutatkozó projekt a *„Mi újság a szociológiában? Új fejlemények a régió szociológiai kutatásaiban”* címet viseli, és azt kívánja a tudományszociológia elvárásainak megfelelően és bizonyos kvalitatív szociológiai módszerek alkalmazásával feltérképezni, milyen új megközelítések, kutatási irányok jellemzik a rendszerváltás óta a régió szociológiai gondolkodását. E kutatásban tehát elsősorban nem a kisebbségkutatás szomszédos országokbeli eredményeivel foglalkozunk, hanem a szociológia mint diszciplína fejlődésének legújabb fejleményeivel. A magyar közgazdaság-tudományban már 1988-ban tárgyalt és a szociológia berkeiben is fel-felizzott vitákból merítve az *örökség - utánpótlás - felfedezés* fogalmi közé csoportosítjuk analitikus vizsgálatunk kérdéseit, mely nemcsak az egyes országok új

irányzatainak összegyűjtésére vállalkozna, hanem annak feltárására is, hogy ezek az irányzatok honnan erednek: még a rendszerváltás előtti idők nyomát hordják magukon avagy a nyugati *mainstream* felfogások tükröződései, esetleg saját innovációk.

Kutatásunkat ez idáig öt régióbeli országra (Magyarország, Lengyelország, Románia, Szerbia és Szlovákia) terjesztettük ki. A projekt indulásakor több szempont vezérelt bennünket. Először az, hogy a korábbi vitáktól eltérően, az esszéírás és a középszintű modellek megragadása helyett szisztematikusan készítsük el a környező országok szociológiai diskurzusainak leltárát. Ehhez meg kellett találnunk az egyes országok szociológiáinak legfőbb aktorait és intézményeit. Abból indultunk ki, hogy a szociológia tudományos diskurzusát elsősorban az egyetemek és a folyóiratok „termelik” és ellenőrzik, így a tanrendekből, a szakdolgozatok, doktori disszertációk tematikájából, a szakmai folyóiratokból kitapinthatóak a főbb irányzatok és változások. Hangsúlyoztuk továbbá, hogy a szociológia mint tudomány változása áll a középpontban, tehát nem kerültek be „mintánkba” az alkalmazott szociológia módszereit használó piac- és közvélemény-kutató intézetek, még akkor sem, ha vezető szociológusok állnak az élükön (az ő tudományos munkásságuk - amennyiben van vagy volt - az egyetemeken és a folyóiratokban amúgy is meg kell jelenjen). Harmadrészt, noha tudjuk, hogy tudományunk a leggyakrabban identitásproblémaként tematizálódik a kérdéssel foglalkozó tanulmányokban (hol a szociológia, a szociológus helye az ezredforduló Köztes-Európájában?), mi ezt a kérdést közvetlenül nem kívántuk feltenni. Mindazonáltal bízunk abban, hogy kutatásunk végén erre is tudunk - alternatív - válaszokat adni.

Az alábbi tanulmányokban első hipotéziseinket tesszük közre. Arra kértük a kutatás résztvevőit, hogy az általuk vizsgált ország szociológiai gondolkodásában bekövetkezett változásokat a kutatás szempontrendszer alapján foglalják össze, és ezáltal is ellenőrizzék, érvényes-e a kutatás elején megfogalmazott értelmezési keret (örökség- utánzás - felfedezés) a további vizsgálódásokhoz. Még egyszer hangsúlyozzuk: nem kész zárótanulmányokat vehet kezébe az olvasó, hanem *working papereket*, melyek vita tárgyát és a további munka alapjait képezik csak.

Kovács Éva, a kutatás vezetője